

Kuidas kultuuritegelased lahkuvad

ANDRES
PULVER

Toimetanud Madli Lippur
Kujundanud Villu Koskaru
Fotod Tauno Vahter, kui ei ole märgitud teisiti
Kaardid Alari Paluots

© Andres Pulver ja Tänapäev, 2019

ISBN 978-9949-85-632-9

Trükitud OÜ Greif trükikojas

Kultuuri kalmistu

1624. aastal kirjutas inglise kirikumees ja luuletaja John Donne: „Iga inimese surm kahandab mind, sest mina kuulun inimkonda; ja sellepärast ära iialgi päri, kellele lüüakse hingekella: seda lüüakse sinule”.

Inimkond kasvab, aga meid, eestlasi, jääb tasapisi üha vähemaks. Üksteise järel kolime kalmistuvaikusesse, kus on ees ootamas sajad tuhanded kaasmaalased. Igaühel neist on meile midagi öelda – kel rohkem, kel vähem.

See raamat on väike teejuht eesti kultuuri kalmistul. Inimestel, kellest siin juttu, on igal juhul midagi öelda. Kasvõi seda, kuidas elada nii, et sind mäletataks. Või kuidas mitte oma elu elada.

Kalmistule jõuame ükskord kõik. Või lendame tuhana tuulde, merre, järve, jõkke.

Surmale pole vaja kogu aeg mõelda ja surma pole vaja karta. „Kes kardab surma, sureb iga kord, kui ta sellele mõtleb,” on kirjutanud kunagine Poola kuningas Stanislaw Leszczyński. Kui aeg on käes, tuleb ta niikuinii. Parem hiljem kui varem. Aga millal see aeg on, ei tea meist keegi ning küllap nii ongi parem.

Aga kui ta tuleb, on ju hea teada, milline kuramuse uhke seltskond meid ees on ootamas.

Andres Pulver

Sisukord

Ervin Abel	9	Kaarel Ird	71
Amandus Adamson	13	Epp Kaidu	71
Adamson-Eric	17	Carl Robert Jakobson	75
Mari Adamson	17	Jaak Joala	79
Mait Agu	21	Heldur Karmo	83
Urmas Alender	25	Ando Keskküla	85
Artur Alliksaar	29	Urmas Kibuspuu	89
Theodor Altermann	31	Kaljo Kiisk	93
Karl Jungholz	31	Eri Klas	97
Betti Alver	37	Lydia Koidula	101
Ott Arder	39	Jaan Koort	105
Eino Baskin	43	Einari Koppel	109
Roman Baskin	45	Alar Kotli	111
Lembit Eelmäe	49	Jüri Krjukov	115
Herta Elviste	49	Jaan Kross	119
Gustav Ernesaks	53	Ellen Niit	119
Gunnar Graps	57	Arvo Kukumägi	123
Marie Heiberg	61	Kaja Kõlar	129
Evald Hermaküla	63	Riho Päts	129
Aadu Hint	67	Jakob Kõrv	133

Johann Köler 137
Lia Laats 141
Ants Laikmaa 145
Kalju Lepik 149
Juhan Liiv 153
Peeter Lilje 155
Sulev Luik 159
Oskar Luts 163
Heli Lääts 167
Peeter Saul 167
Alo Mattiisen 171
Mikk Mikiver 175
Konrad Mägi 179
Uno Naissoo 183
Ahti Nurmis 187
Mati Nuude 189
Sulev Nõmmik 193
Arne Oit 197
Vello Orumets 201
Georg Ots 205
Velda Otsus 209
Voldemar Panso 213
Valdo Pant 217
Tarmo Pihlap 219
Paul Pinna 223
Agu Lüüdik 223
Dan Pöldroos 227
Endel Pärn 231
Kristjan Raud 235
Paul Raud 235
Anna Raudkats 239
Salme Reek 245
Andres Saal 247
Mart Saar 251
August Sang 255
Kersti Merilaas 255
Jaan Saul 259
Juhan Smuul 263
Enn Soosaar 267
Anton Hansen Tammsaare 271
Kalmer Tennosaar 275
Hardi Tiidus 279
Rudolf Tobias 283
Helen Tobias-Duesberg 283
Nikolai Triik 287
Friedebert Tuglas 291
Marie Under 295
Artur Adson 295
Mati Unt 299
Raimond Valgre 303
Johannes Vares-Barbarus 307
Juhan Viiding 313
Vello Viisimaa 317
Eduard Vilde 321
Silvi Vrait 323
August Weizenberg 327

ENSV. TEENELINE KUNSTNIK

ERVIN
ABEL

8 XI 1929 - 16 III 1984

Ervin Abel

8. XI 1929 Narva – 16. III 1984 Tallinn

1980. aasta kevadel tegi ENSV Riiklik Filharmoonia ettepaneku nimetada Ervin Abel ENSV rahvakunstnikuks. Sinnapaika asi jäigi, mitteametlikuks põhjenduseks toodi, et NSV Liidus pole ühtegi estraadiartistist rahvakunstnikku.

Aga nagu tema pikaajaline lavapartner Sulev Nõmmik, nii oli ka Ervin Abel tõeline rahva kunstnik. Tema esinemised olid oodatud ja armastatud. Tema osatäitmised filmides „Mehed ei nuta”, „Viini postmark”, „Noor pensionär” ja „Siin me oleme”, aga ka „Suvi”, on jäänud meie huumoriklassika kullafondi.

Kuigi Ervin Abel armastas napsi võtta, oli tema hoiak alkoholi suhtes karm, purjuspäi ta lavale ei läinud ja ei lubanud seda ka teistele teha. Väike õlu või eriti konjak meeldis talle aga alati.

Eraelus oli Abel tagasihoidlik ja kinnine ning nalja eriti ei teinud. Väga vastumeelt oli talle ropendamise. Vähest vaba aega kasutas Abel ennekõike lastega tegelemiseks ja kalavetel käimiseks. Ka oli ta aktiivne tugitoolisportlane. Rahaga aga näitleja ümber käia ei osanud. Ervin Abeli vaieldamatu lemmiktoit oli hapukoor.

1979. aastal valiti Ervin Abel filharmoonia partorgiks. Abel tunnistas elu lõpus, et astus parteisse, kuna tema vend Hillar oli olnud

Saksa sõjaväes. Parteipilet võimaldas tal karjääri teha. Samas ei meeldinud talle, kui inimesed otsisid tema estraadikavadest midagi riigivastast.

Tervisehädasid Abel eriti ei kurtnud, teda vaevas vaid mao üli-happesus, mille vastu ta ravimit võttis. Kui abikaasa Tamara 1980. aastal maooperatsioonil käis, soovitas üks tuntud kirurg tal ka Ervini arsti juurde saata, kuna too ei näinud hea välja. Mees aga keeldus, teatades, et niikuinii on tal sama tõbi, mis oli ta isal. Ervin Abeli isa, legendaarne Rakvere orkestrijuhht ja pillimees Aleksander Abel, suri 1975. aastal maovähi tagajärjel.

Kui poeg Margus 1981. aastal 8. klassi lõpetas, sosistas Ervin abikaasa Tamarale aktusel: „Kahjuks Marguse keskkooli lõpetamist ma ei näe.”

1981. aastal lavale tulnud Kalju Kassi „Intiimdiskos” oli laval Abeli kirst ja ta mängis omaenda matust. Ühel etendusel kunagises kodulinnas Rakveres tundis ta tugevaid valusid ja püüdis neid enne etendust alkoholiga leevendada ning jäi korralikult purju. Et etendus ära ei jääks, kutsuti arst, kes tegi Abelile kainestava süsti.

1983. aasta sügisel jäi ringreis uue kavaga „Naeruravi”, kus Ervin Abel naerutas inimesi koos abikaasa Tamaraga, Varbolas pooleli, sest mees vajab ise ravi. Oktoobris jõudis ta lõpuks haiglasse. Uuringud näitasidki maovähki. Tamara leppis arstidega kokku, et Ervinile seda ei öelda. Meest opereeriti, kuid arstid lubasid vaid paari kuud. Abel keeldus söögist ja palatist väljumisest ning pandi tilgutite alla.

Novembri alguses lasti ta siiski koju ja armastatud artist pidas 8. novembril ka rahvarohket sünnipäeva, ehkki väsis üpris ruttu. Detsembri alguses viidi Abel neljandasse haiglasse* keemiaravile,

* Magdaleena haigla, nõukogude ajal Tallinna Vabariiklik Neljas Haigla, kus lisaks partei- ja riigiasutuste töötajatele raviti teenelisi kultuuri- ja haridustöötajaid ning teiste elualade teenelisi töötajaid ja nende pereliikmeid.

kuid analüüside tulemused näitasid, et teda polnud enam võimalik päästa.

Haiglast sai ta koju enne uut aastat ja hakkas kohe tegema ettevalmistusi uue estraadikava lavale toomiseks. Märtsi alguseks oli ta juba nii palju kosunud, et lõi tantsu ja tahtis pojaga rammu katsuda. See kestis aga vaid mõne päeva ning 9. märtsil jäi ta voodisse ning oli sunnitud ära ütleva kokkulepitud esinemise.

16. märtsi hommikupoolikul jäi Ervin Abel magama ja enam ei ärkanudki. Kui Tamara Abel lõuna paiku koju tagasi jõudis, proovis ta mõne aja pärast meest äratada, kuid see ei õnnestunud. Kohale kutsutud kiirabi oli võimetu. Abel avas korraks silmad ja ütles: „Ma ei taha ...”

20. märtsil saadeti Ervin Abel filharmooniast viimsele teekon-nale. Teda kogunes mälestama tuhandeid inimesi. Ervin Abel maeti Tallinna Metsakalmistule.

https://www.kalmistud.ee/haudi?action=hauaplats&filter_hauaplats_hauaplats=q3vrpbKvjapy
Vainküla, K. 2010. Ervin Abel. Siin ma olen. Tallinn: Menu